

Didžiausių Lietuvoje veikiančių įmonių skaidrumo vertinimas

Metodologija

Ši metodologija remiasi „Transparency International“ Sekretoriato sukurta metodologija privačiam sektoriui ir yra skirta įvertinti įmonių skaidrumą¹.

Vertinant, kiek skaidriai veikia įmonės, analizuojama tik jų interneto svetainėse skelbiama informacija lietuvių kalba. Jei įmonė savo svetainėje pateikia nuorodas į kitus interneto puslapius, jie gali būti vertinami tik jei įmonė savo tinklalapyje nurodo, kad vadovaujasi nuorodose teikiamais dokumentais ar kita medžiaga. Jie taip pat bus vertinami tik jei paskelbti lietuvių kalba.

TILS supranta, kad tarptautinės įmonės, veikiančios skirtingose pasaulio šalyse, gali turėti svetaines skirtingomis kalbomis, tačiau mano, kad būnant didžiausioms Lietuvoje veikiančioms įmonėms pagal metines pardavimų pajamas, svarbu tikslinę informaciją skelbti būtent lietuvių kalba.

Visas vertinimas susideda iš trijų dalių.

Pirmoji dalis - įmonės antikorupcinės priemonės – įvertina, kiek dėmesio skiriama kovai su korupcija bei viešam įsipareigojimui jos netoleruoti, antroji dalis – organizacinis įmonės skaidrumas – vertina viešai teikiamos informacijos kiekį apie įmonės struktūrą, trečioji dalis – finansinis skaidrumas – apžvelgia finansinės informacijos prieinamumą.

Po pirmojo įvertinimo, preliminarūs rezultatai siunčiami įmonėms, kad jos galėtų juos patikrinti ir, jei reikia, patikslinti. Įmonės kviečiamos pradėti viešinti tikslinę, šiame klausimyne nurodomą informaciją, ir taip pagerinti savo rezultatus. Įmonių peržiūrai ir rezultatų tikslinimui skiriamos 3 savaitės. Po įmonių peržiūros rezultatai yra dar sykį tikslinami, o viešai TILS skelbia tik galutinius rezultatus.

Žemiau kviečiame susipažinti su skaidrumo įvertinimui naudojamu klausimynu ir gairėmis, padedančiomis suprasti naudojamas sąvokas bei kaip įmonėms skiriami taškai.

¹ „Transparency International“ Lietuvos skyrius skaidrumą apibrėžia kaip tikslinės informacijos viešumą.

1 dalis: Įmonės antikorupcinės priemonės (informacijos viešumas)

1) Ar įmonė viešai įsipareigoja nepažeisti su jos veikla susijusių teisės aktų, įskaitant ir korupcijos prevencijai skirtus teisės aktus?

1,0 taškas - jei tinklapyje yra aiški nuostata dėl tokio įsipareigojimo visose jurisdikcijose, kuriose įmonė vykdo veiklą;

0,5 taško – jei yra nuostata dėl teisės normų nepažeidimo visose jurisdikcijose, tačiau nėra aiškos nuorodos į antikorupcines normas;

0 taškų – jei toks įsipareigojimas nepaskelbtas.

2) Ar viešai prieinamas/a įmonės elgesio ar etikos kodeksas/antikorupcijos programa yra taikytina visiems jos darbuotojams?

1,0 taškas - jei dokumentas aiškiai nurodo, kad jis yra taikytinas visiems darbuotojams, nesuteikiant išimčių skirtingoms pozicijoms įmonės hierarchijoje. Išimtyms negali būti taikomos nei vienoje šalyje, kurioje įmonė vykdo veiklą.

0 taškų – jei dokumentas išskiria darbuotojų grupes ar niekaip nenumato taikymo grupės.

Taškas taip pat suteikiamas, jei įmonė nurodo, kad vadovaujasi trečiųjų šalių etikos kodeksu ir pateikia nuorodą į jį.

3) Ar įmonės viešai prieinamas elgesio ar etikos kodeksas / antikorupcijos programa yra aiškiai taikytinas/a visiems įmonės atstovams (agentams) ir kitiems tarpininkams?*

1,0 taškas - jei yra aiški nuostata dėl dokumento taikymo atstovams (agentams);

0,5 taško - jei įmonės atstovai (agentai) yra raginami nepažeisti dokumento nuostatų;

0 taškų – jei toks taikymas etikos kodekse nenumatytas.

* Agentais ir tarpininkais yra laikomi įmonės pavadinimą naudojančios ir ją atstovaujančios subjektais. Jei iš įmonės viešai teikiamos informacijos aišku, kad įmonė neturi agentų ir tarpininkų, šis klausimas įmonei netaikomas ir į bendrą vertinimą nesiskaičiuoja.

** Įmonė gali turėti tiek vieną bendrą etikos kodeksą, kuris taikomas ir darbuotojams, ir agentams, tarpininkams, ir rangovams, subrangovams ar tiekėjams, tiek atskirus etikos kodeksus šioms tikslinėms grupėms.

Taškas taip pat suteikiamas, jei įmonė nurodo, kad vadovaujasi trečiųjų šalių etikos kodeksu ir pateikia nuorodą į jį.

4) Ar įmonės viešai prieinamas/a elgesio ar etikos kodeksas / antikorupcijos programa yra taikytina rangovams, subrangovams ar tiekėjams? (Rangovas, subrangovas ar tiekėjas paprastai laikomas tiesiogiai nekontroliuojamas fizinis ar juridinis asmuo, kuri tiekia prekes ar paslaugas sutarties su įmone pagrindu.)

1,0 taškas - jei subrangovai/tiekėjai privalo laikytis minėto dokumento ar įmonės tvarkos nuostatų;

0,5 taško - jei subrangovai/tiekėjai yra raginami laikytis dokumento/tvarkos nuostatų ir/arba;

0 taškų – jei toks taikymas etikos kodekse nenumatytas.

* Įmonė gali turėti tiek vieną bendrą etikos kodeksą, kuris taikomas ir darbuotojams, ir agentams, tarpininkams, ir rangovams, subrangovams ar tiekėjams, tiek atskirus etikos kodeksus šioms tikslinėms grupėms.

Taškas taip pat suteikiamas, jei įmonė nurodo, kad vadovaujasi trečiųjų šalių etikos kodeksu ir pateikia nuorodą į jį.

5) Ar įmonė viešai skelbia apie mokymo programą dėl kovos prieš korupciją, teikiamą savo darbuotojams?

1,0 taškas - jei yra viešai pateikta informacija, kad tokia programa egzistuoja ir tokia programa yra prieinama visiems įmonės darbuotojams;

0,5 taško – jei yra viešai paskelbta informacija dėl bendresnių etikos, socialinės atsakomybės ar kt. susijusių mokymų, teikiamų įmonės darbuotojams;

0 taškų – jei tokia informacija nėra paskelbta.

6) Ar įmonė viešai skelbia apie turimą tvarką dėl galimų/negalimų dovanų, vaišingumo ir kelionės išlaidų?

1,0 taškas - Jei įmonės viešai skelbiama vidinė tvarka apima vienos ar daugiau dovanų priėmimą, siūlymą, vaišingumą ir kelionės išlaidų – šių aspektų išaiškinimas įmonėje gali svyruoti nuo vieno sakinio iki detalaus išaiškinimo su kiekybiniais rodikliais;

0,5 taško - jei išaiškinta tik galimos/negalimos dovanos priėmimas, bet nėra nuostatos dėl dovanos siūlymo ar atvirkščiai;

0 taškų – jei tokia informacija nepaskelbta.

7) Ar viešai skelbiama apie tvarką, draudžiančią palengvinimo mokesčių (*eng. facilitation payment*) mokėjimą?

Pastaba: Palengvinimo mokesčiai yra mažos vertės neoficialūs mokėjimai, kuriuos įmonės sumoka užsienyje dėl įprastos rutininės užduoties atlikimo, kurią įmonė turėtų/galėtų gauti įstatymo nustatyta tvarka.

1,0 taškas - Jei yra aiškus viešas draudimas, o ne tik raginimas nemokėti tokio mokesčio (galima išimtis situacijose, kurios kelia pavojų sveikatai ar gyvybei);

0,5 taško - Jei nėra aiškos nuostatos pvz. nėra palengvinimo mokesčio paminėjimo, bet yra panašios situacijos apibūdinimas - bet, draudimas turi būti aiškus;

0 taškų – jei susijusi informacija nepateikiama;

- * Kyšio nemokėjimas šiuo atveju negali būti prilyginamas palengvinimo mokesčio nemokėjimui.
- * Jei iš įmonės viešai pateikiamos informacijos aišku, kad ji nevykdo jokios veiklos užsienio šalyse, jai šis klausimas netaikomas ir į bendrą vertinimą nesiskaičiuoja.

8) Ar įmonė viešai deklaruoja apie susidorojimo netaikymą su darbuotojais ar kitais asmenimis, pranešančiais apie įmonės tvarkos pažeidimą?

1,0 taškas – jei įmonės tvarka viešai ir aiškiai nustato, kad darbuotojui, pranešančiui apie įmonės vidinės tvarkos pažeidimą, negali grėsti atleidimas, susidorojimas ar kitos neigiamos pasekmės už pranešimą;
0,5 taško - jei įmonės pranešimų priėmimo ir apdorojimo sistema ir susijusi pranešėjų apsaugos tvarka yra taikomos tik tam tikrai darbuotojų grupei;
0 taškų – jei toks draudimas nėra skelbiamas.

9) Ar įmonė skelbia apie pranešimo kanalus (būdus), kuriais gali naudotis įmonės darbuotojai, norintys saugiai ir konfidencialiai pranešti apie galimą korupciją arba potencialius įmonės tvarkos pažeidimus (pasitikėjimo linijos)?

Pastaba: savo interneto svetainėje įmonė gali nurodyti tiek vidinį, tiek kitos institucijos koordinuojamą „karštąją liniją“.

1,0 - taškas - jei toks kanalas/linija egzistuoja, darbuotojams yra viešai paskelbta dėl konfidencialumo ir saugumo užtikrinimo naudojantis tokiu kanalu/linija;
0, 5 taško - jei yra informacijos apie tokį kanalą/liniją, tačiau nėra viešo patvirtinimo dėl konfidencialumo, saugumo/pasitikėjimo užtikrinimo;
0 taškų – jei tokia informacija nėra skelbiama.

10) Ar įmonė skelbia apie reguliariai atliekamą elgesio/etikos kodekso (anti-korupcinės programos) stebėseną?

1,0 taškas - jei yra vieša informacija dėl reguliaraus elgesio/etikos kodekso (antikorupcinės programos) stebėsenos;
0,5 taško - jei yra tam tikros informacijos dėl stebėsenos, bet nėra informacijos dėl reguliarumo ir/arba jei yra informacijos dėl kitų socialinės atsakomybės aspektų stebėsenos ir informacijos, susijusios su korupcinių iššūkių stebėseną;
0 taškų – jei tokia informacija nėra skelbiama.

* Stebėseną šiuo atveju suprantama kaip reguliarius elgesio/etikos kodekso stebėsenos veiksmai, tokie kaip reguliarios diskusijos su darbuotojais kodekso įgyvendinimo klausimais, reguliarius darbuotojų mokymai ar prezentacijos kodekso įgyvendinimo tema. Taip pat reguliarios atestacijos ar reguliarius darbuotojų žinių kodekso tema tikrinimas.

11) Ar viešai skelbiama apie įmonėje egzistuojančią tvarką, draudžiančią įmonės vadovybei remti politines partijas/jėgas, ar, jei rėmimas galimas, nurodo atskleisti visą su tokiu rėmimu susijusią informaciją?

1,0 taškas - jei įmonė skelbia apie tvarką, nurodančią neremti politinių partijų/jėgų arba nurodančią pilnai atskleisti visą su politinių partijų/jėgų rėmimu susijusią informaciją visose įmonės veiklos jurisdikcijose;
0,5 taško - jei įmonė atskleidžia visą informaciją susijusią su politinių partijų rėmimu savo registracijos šalyje ar pagrindinėse savo veiklos jurisdikcijose;
0 taškų – jei tokia informacija neskelbiama.

12) Ar įmonė viešai įsipareigoja mokėti visus teisės aktų tvarka numatytus mokesčius?

1,0 taškas - jei įmonė nurodo, kad moka visus įmonei taikomus mokesčius; arba jei nurodo, kad įsipareigoja neslėpti pajamų ir sąžiningai tvarkyti įmonės finansus;

0 taškų – jei tokia informacija neskelbiama.

2 dalis. Organizacinis įmonės skaidrumas (informacijos viešumas)

13) Ar įmonė atskleidžia išsamų savo akcininkų (juridinių asmenų) sąrašą?

1,0 taškas - jei yra viešai paskelbtas tokių juridinių vienetų išsamus sąrašas;
0,5 taško - jei yra viešai paskelbtas pagrindinių/pasirinktų juridinių vienetų sąrašas;
0 taškų – jei toks sąrašas nėra skelbiamas.

* Jei įmonė savo internetiniame tinklapyje nurodo, jog neturi akcininkų (juridinių asmenų), įmonei skiriamas 1 balas.

14) Ar įmonė atskleidžia išsamų savo dukterinių įmonių, kurių veiklai gali daryti tiesioginį ar netiesioginį lemiamą poveikį, sąrašą?

1,0 taškas - jei yra paskelbtas išsamus tokių įmonių sąrašas; arba jei yra *reikšmingų* tokių dukterinių įmonių sąrašas ir terminas „reikšmingas“ yra aiškiai išaiškintas
0,5 taško - jei yra reikšmingų dukterinių įmonių sąrašas, bet kriterijus dėl įmonės įtraukimo į sąrašą nėra paaiškintas ir terminas „reikšmingas“ nėra aiškiai išaiškintas;
0 taškų - jei yra tik pirmojo lygio (tiesioginių) dukterinių įmonių sąrašas; arba jei paskelbtas tik pagrindinės įsisteigimo ir veiklos šalies dukterinių įmonių sąrašas;

Terminai:

- Lemiamas poveikis įmonei - teisė valdyti įmonės finansinę ir ūkinę veiklą siekiant gauti naudos.
- Lemiamas poveikis nustatomas pagal patronuojančiai įmonei priklausančių balsų skaičių kitos įmonės visuotiniame akcininkų susirinkime.
- Patronuojanti įmonė – įmonė, kuri kitai įmonei gali daryti tiesioginį ar netiesioginį lemiamą poveikį.

* Jei įmonė savo internetiniame tinklapyje nurodo, jog neturi dukterinių įmonių, įmonei skiriamas 1 balas.

15) Ar įmonė atskleidžia kuri dalis (%) dukterinių įmonių jai priklauso?

taškų - žr. 14 klausimo paaiškinimą;

* Jei įmonė savo internetiniame tinklapyje nurodo, jog neturi dukterinių įmonių, įmonei šis klausimas netaikomas ir į bendrą įvertinimą taškai neskaičiuojami.

16) Ar įmonė atskleidžia savo dukterinių įmonių įsisteigimo šalis?

taškų - žr. 14 klausimo paaiškinimą;

*Jei įmonė savo internetiniame tinklapyje nurodo, jog neturi dukterinių įmonių, įmonei šis klausimas netaikomas ir į bendrą įvertinimą taškai neskaičiuojami.

17) Ar įmonė atskleidžia savo dukterinių įmonių veiklos šalis?

taškų - žr. 14 klausimo paaiškinimą;

* Jei įmonė savo internetiniame tinklapyje nurodo, jog neturi dukterinių įmonių, įmonei šis klausimas netaikomas ir į bendrą įvertinimą taškai neskaičiuojami.

18) Ar įmonė atskleidžia išsamų savo asocijuotųjų įmonių sąrašą?

1,0 taškas - jei yra viešai paskelbtas tokių įmonių išsamus arba reikšmingų įmonių sąrašas;

0,5 taško - jei yra viešai paskelbtas pagrindinių/pasirinktų įmonių sąrašas;

0 taškų – jei toks sąrašas nėra skelbiamas.

Terminai:

Asocijuotoji įmonė – įmonė, kuriai reikšmingą poveikį gali daryti kita įmonė ir kuri nėra tos įmonės dukterinė įmonė ar pagal jungtinės veiklos (partnerystės) sutartį veikianti įmonė.

Reikšmingas poveikis įmonei – galimybė nedarant lemiamo poveikio įmonei dalyvauti priimant jos finansinės ir ekonominės veiklos sprendimus.

Reikšmingo poveikio nustatymas – dažniausiai reikšmingas poveikis yra tada, kai įmonė turi kitos įmonės akcijų, suteikiančių visuotiniame akcininkų susirinkime ne mažiau kaip 20 procentų balsų (yra papildomų požymių).

Pastaba: asocijuota įmonė nėra tas pats kas susijusi įmonė. Susijusi įmonė – tai tokia įmonė, kurioje kita įmonė turi tam tikrą (dažniausiai įvardijamą įstatymų) dalį akcijų arba kuri valdo kitos įmonės akcijų dalį.

* Jei įmonė savo internetiniame tinklapyje nurodo, jog neturi asocijuotųjų įmonių, įmonei skiriamas 1 balas.

19) Ar įmonė atskleidžia, kokia dalis (%) asocijuotųjų įmonių jai priklauso?

taškų - žr. 18 klausimo paaiškinimą;

* Jei įmonė savo internetiniame tinklapyje nurodo, jog neturi asocijuotų įmonių, įmonei šis klausimas netaikomas ir į bendrą įvertinimą taškai neskaičiuojami.

20) Ar įmonė atskleidžia savo asocijuotųjų įmonių įsisteigimo šalį?

taškų - žr. 18 klausimo paaiškinimą;

* Jei įmonė savo internetiniame tinklapyje nurodo, jog neturi asocijuotų įmonių, įmonei šis klausimas netaikomas ir į bendrą įvertinimą taškai neskaičiuojami.

21) Ar įmonė atskleidžia savo asocijuotųjų įmonių veiklos šalį?

taškų - žr. 18 klausimo paaiškinimą;

* Jei įmonė savo internetiniame tinklapyje nurodo, jog neturi asocijuotų įmonių, įmonei šis klausimas netaikomas ir į bendrą įvertinimą taškai neskaičiuojami.

22) Ar įmonė atskleidžia, kokioms verslo asociacijoms priklauso?

1,0 taškas - jei įmonė nurodo, kokioms verslo asociacijoms priklauso;

0 taškų – jei tokia informacija neskelbiama.

3 dalis. Finansinis skaidrumas ir atskaitingumas*

23) Ar įmonė viešai skelbia savo pajamų/pardavimų dydžius Lietuvoje?

1,0 taškas - jei įmonė viešai skelbia savo detalius pardavimo pajamų dydžius pagal veiklos ir kt. sritis Lietuvoje;

0,5 taško – tokia informacija pateikiama, tačiau nedetaliai;

0 taškų – jei tokia informacija nėra skelbiama.

24) Ar įmonė viešai skelbia savo investicijas į ilgalaikį turtą Lietuvoje?

1,0 taškas - jei įmonė viešai skelbia investicijas į ilgalaikį turtą Lietuvoje;

0 taškų – jei tokia informacija nėra skelbiama.

* Jei iš įmonės viešai pateikiamos informacijos yra aišku, kad įmonė neinvestuoja į ilgalaikį turtą, jai šis klausimas netaikomas ir į bendrą vertinimą neskaičiuoja.

25) Ar įmonė viešai skelbia savo pelno prieš apmokestinimą dydį?

1,0 taškas - jei įmonė viešai skelbia savo pelno prieš apmokestinimą dydį Lietuvoje ir/arba;

jei įmonė viešai skelbia savo grynąjį pelną ir pelno mokestį;

0 taško – jei tokia informacija nėra skelbiama.

* Jei iš įstaigos viešai pateikiamos informacijos yra aišku, kad įstaiga nesiekia pelno, jai šis klausimas netaikomas ir į bendrą vertinimą nesiskaičiuoja.

26) Ar įmonė viešai skelbia savo realiai sumokėtą pelno mokestį Lietuvoje?

1,0 taškas - jei įmonė skelbia pajamų mokestį Lietuvoje;

0 taškų – jei tokia informacija nėra skelbiama.

* Jei iš įmonės viešai pateikiamos informacijos yra aišku, kad įmonė nesiekia pelno, jai šis klausimas netaikomas ir į bendrą vertinimą nesiskaičiuoja.

27) Ar įmonė viešai skelbia savo įnašą į bendruomenę Lietuvoje?

1,0 taškas – jei skelbiama tiek bendruomenės indelio finansinė išraiška ir paramos/naudos gavėjų sąrašas ir/ arba jei skelbiama tiek bendruomenės indelio finansinė išraiška Lietuvoje tiek detalus projektų aprašymas;

0,5 taško – jei skelbiama apie bent vieną šių elementų: bendruomenės indelio finansinė išraiška arba naudos/paramos gavėjų sąrašas; ir /arba jei yra skelbiamas bent vienas iš šių elementų: bendruomenės indelio finansinė išraiška Lietuvoje ir / arba detalus projektų aprašymas;

0 taškų – jei tokia informacija neskelbiama.

* Jei įmonė nurodo, kad paramos neskiria, jai skiriamas 1 taškas.